

met een drietal artikelen in *De Heraut*, voorzover mij bekend zijn eerste publieke uitspraken over deze kwestie, de zaak van het hoger onderwijs aan de orde stelde⁴). Wel zijn er enkele uitlatingen van vóór die tijd, onder andere van Groen van Prinsterer, over „de noodzakelijkheid van eigene inrigtingen”⁵), maar meer dan losse opmerkingen en pia vota zijn dat niet. Evenmin zou ik tot de voorgeschiedenis van de Vrije Universiteit willen rekenen, wat in de jaren '50 ondernomen is om te voorzien in de opleiding van predikanten en evangelisten: het christelijk gereformeerde seminarie te Amsterdam, dat reeds gestrand is eer het goed en wel functioneerde, en zijn gewijzigde voortzetting, het Schotse seminarie⁶). Het principieel verschil met de aanpak van Kuyper ligt juist daarin, dat het bij deze instellingen niet om een universitaire, maar alleen om een theologische vakscholing te doen was.

Kuyper zag het van de aanvang breder.

Aanleiding tot de genoemde artikelen vormde het ontwerp Hoger-Onderwijswet, dat ten vorigen jare was ingediend door minister Fock. Het verving een soortgelijk ontwerp van Heemskerk uit '68, dat het niet tot openbare behandeling gebracht had⁷). Wat zich in de Tweede Kamer afspeelde bij deze moeizame en langdurige voorbereiding van wat tenslotte als de Hoger-Onderwijswet van 1876 in het Staatsblad kwam, vormt de permanente achtergrond van de ontstaansgeschiedenis der Vrije Universiteit. Het voorstel-Fock, dat de epineuze kwestie van de al of niet handhaving van de theologische faculteiten aan de Rijks-universiteiten radicaal trachtte te omzeilen door de hele indeling in faculteiten af te schaffen, had een levendige discussie gaande gemaakt⁸). Daarin mengde zich nu Kuyper met een pleidooi voor een hoger-onderwijsbestel, dat min of meer in het verlengde ligt van de oplossing, die de voorstanders van het bijzonder lager onderwijs voor ogen stond.

Immers: „De strijd voor de lagere school en voor onze Hoogescholen is één”⁹). Men kan dit standpunt, dat o.a. ook door Lohman gedeeld

⁴) Deze artikelen zijn herdrukt in *A. Kuyper*, *Ons Program*, 1879, blz. 495—510.

⁵) Brieven van Mr. Isaäc da Costa, dl. I, 1872, blz. 189. Deze uitspraak is van 1844.

⁶) Vgl. *G. M. den Hartogh*, *Het Christelijk Gereformeerd Seminarie te Amsterdam*, 1939; *Dezelfde*, *De Secession in Schotland van 1843 en het Schotsche Seminarie in Nederland*, *Vox Theologica*, jg. 14, 1943, blz. 84—90.

⁷) *B. J. L. de Geer van Jutfaas*, *De Wet op het Hooger Onderwijs*, dl. I, 1877, blz. 17 vlg.

⁸) *A.w.*, blz. 22 vlg.

⁹) *Ons Program*, blz. 503.